

**PRAVILNIK
DRUŽTVA
HRVATSKE ČITAONICE
U NOVOME KOD TROGIRA**

Iz 1898. g.

KAŠTELA
prosinac, 2008. g.

Nakladnik / Publisher
Gradska knjižnica Kaštela

Za nakladnika / Representing publisher
Ivanka Batina

Urednik / Editor
Hrvoje Budiša

Grafičko oblikovanje / Graphic design
Marija Buli

Lektura / Language editing
Radojka Grizelj

Prijevod / Translation
Lingua-soft d.o.o., Split

Tisak / Print
EKOGRAFIKA, Kaštel Sušurac
Naklada / Printing run 300

CIP - Katalogizacija u publikaciji
SVEUČILIŠNA KNJIŽNICA U SPLITU

UDK 027.9 (497.5 Kaštel Novi) (060.13)

PRAVILNIK Društva Hrvatske knjižničnice u
Novome kod Trogira / <urednik Hrvoje
Budiša>. - Kaštela : Gradska knjižnica,
2008.

Pretisak izd. iz 1898.

ISBN 978-953-95237-2-3

1. Budiša, Hrvoje

130104032

ISBN 978-953-95237-2-3

ISBN elektroničkog izdanja 978-953-95237-3-0

Zahvaljujemo na potpori Poglavarstvu grada Kaštela
We are thankful for the support to Municipality
city of Kaštela

UVODNA RIJE

Pretisak knjižice pod naslovom Pravitnik društva Hrvatske itaonice u Novome kod Trogira simboli ki je doprinos sve anom obilježavanju desete obljetnice samostalnog djelovanja Gradske knjižnice Kaštela, s o ekivanim vrhuncem u prosincu ove godine. Uzgred, to je i prigoda da se spomenemo jednoga odsje ka teške, ali asne prošlosti kaštelanskih itaonica i knjižnica, prošlosti neusporedivo starije od 1998. godine, kada se dotadašnja podružnica Gradske knjižnice Marka Maruli a u Splitu osmjelila emancipirati i otisnuti svojim putom.

Pravitnik društva Hrvatske itaonice osnovanoga u Kaštel Novom, koji je tada još nosio svoje negdašnje mjesno ime Novi kod Trogira, i bio sjedištem istoimene op ine, sastavljen je povodom ustanovljenja toga društva 1894. godine. No, Hrvatska je itaonica samo po imenu bila novo društvo, budu i da joj je priznato svojstvo pravne sljednice, sa svim pravima i dužnostima, dotadašnje Kaštelanske sloge, koja usprkos svom znakovitom imenu bijaše upravo raspuštena zbog žalosna razdora pravaša i narodnjaka u svojim redovima. Da je itaonica djelovala i prije spomenute 1894. godine, makar i pod drugim imenima, potvr uje nam izrijekom i sam Pravitnik kada u svezi s pitanjem likvidacije društva i s time povezanoga prava na prisvajanje dijela zate ene društvoevne imovine razlikuje one lanove koji su taj status stekli do 1888. godine od onih koji su društvu pristupili poslije toga (l. 56.).

Sukladno mjerodavnom Zakonu o udruživanjim iz 1867. godine, Pravitnik je stupio na snagu etiri tjedna nakon što ga je 7. prosinca iste, 1894. godine odobrilo Namjesništvo u Zadru kao pokrajinska vlada tadašnje austrijske Dalmacije. itatelju se skre e pozornost na to da je upravo navedeni nadnevak odabran kao službeni dan današnje Gradske knjižnice Kaštela.

Naš je Pravitnik tiskom objavljen 1898. godine u nakladi Narodne tiskare u Spljetu, kako se u maniri pretprošloga stolje a redovito nazivao grad Split. Stoga u teku oj godini obilježavamo i 110. obljetnicu toga vrijednog kulturnog ina, što ovaj reprint Pravitnika i bez gore navede-

nog povoda i ni posve prigodnim pothvatom. Uš uvan je tek jedan primjerak Pravilnika, danas u posjedu Gradske knjižnice Kaštela.

Pravilnik zaokuplja pozornost podjednako ljepotom izraza i bogatstvom sadržaja. Formulacije mu se odlikuju elegancijom i lako om stila, a melodioznost hrvatskog idioma u savršenom je suzvu ju s jasno om pravni ke misli. Jezik je teksta toliko arhai an da vrijedi kao iskaz naše jezi ne prošlosti, i u isto vrijeme dovoljno razvidan da ga suvremeni itatelj može slijediti bez ikakva naprezanja.

Pravni sadržaj Pravilnika obasiže 59 lanaka, razvrstanih u 11 poglavlja razli ite duljine, od kojih je svako, s izuzetkom devetoga, posve eno jednom aspektu ustroja ili djelovanja društva. Prvo poglavlje (l. 1.-4.) bavi se generalijama društva, njegovim glavnim ciljevima i na inima njihova ozbiljenja. Valja posebno upozoriti na formulaciju l. 3. u kojemu je društvo de nirano kao zajednica osoba (universitas personarum) svih zanimanja, bilo javnih bilo privatnih, a osobito posjednikâ, poljodjelaca, zanatlija, trgovaca i obrtnikâ. U istom su lanku na pregnantan način zacrtani i glavni ciljevi društva: njegovanje hrvatskoga jezika te promicanje naobrazbe i kulture („uljudnosti“) me u pripadnicima svih društvenih slojeva („stališa“). l. 4. pak poti e družinare na razli ite oblike intelektualnoga rada i druženja kao poželjne na ine ostvarivanja spomenutih ciljeva: održavanje u enih sastanaka („akademi kih posjela“), itanje knjiga i novina književnoga, politi kog i gospodarskog sadržaja, me usobne razgovore, plesove, literarne promocije i javna itanja knjiga.

Drugo poglavlje (l. 5.-8.) razra uje uvjete i postupak u lanjenja u društvo, a tre e je (l. 9.-13.) usredotoeno na razli ita prava i dužnosti lanova. Kako lanstvo podrazumijeva doprinos uzdržavanju društva kroz sustav mjese nih lanarina, kandidati za prijam moraju biti punoljetne i platno sposobne osobe, ili pak moraju, ne ispunjavaju li koji od tih uvjeta, prona i pogodna jamca. No, s druge strane, pogodnosti lanstva mogu uživati i nepodijeljeni lanovi uže obitelji formalnoga lana („ako

živu i jedu skupa"). Usto, članovi postaju neke vrsti sudionici zajedničke imovine, koju pod određenim uvjetima ravnopravno dijele ako dođe do prestanka rada društva, bilo to voljom samih članova ili administrativnom odlukom vlasti.

Sljedeća dva poglavlja posvećena su kompleksu upravljanja društvom u najširem pogledu i, s obzirom na značaj pitanja koja su tu uključena, otkrivaju su najopsežnija. Upravna tijela društva i njihove kompetencije tako su predmet četvrtoga (l. 14.-26.), a skupština društva – napose pitanja njezina sastava, načina sazivanja, djelokruga rada i tehnologije odlučivanja – petog poglavlja (l. 27.-38.). Sustav odlučivanja promišljena je kombinacija strukture, odgovornosti i demokratskoga načela.

Šesto se poglavlje (l. 39.-45.) bavi položajem i poslovnim redom knjižnice. Zanimljivo je da je značajna binomija knjižnica–knjižnica drukčije od suvremenoga razumijevanja tih pojmova. Knjižnica je naime samo unutarnja jedinica knjižnice kao institucije.

Sedmo, najkraće poglavlje (l. 46.) bavi se međusobnim razmjericama družinara koje proizlaze iz unutarnjih društvenih odnosa, to jest formama njihova rješavanja.

Osmo poglavlje (l. 47.-49.) obrađuje pitanje društvene imovine, ograničujući se u osnovi samo na izvor financiranja društva, s obzirom na to da su elementi financijskoga poslovanja bili razrađeni u četvrtom poglavlju.

Kao što smo već naznačili, deveto se poglavlje (l. 50.-53.) konceptualno razlikuje od svih ostalih po tome što ne uzima u obzir neki poseban segment društva nego nekoliko raznorodnih pojedinačnih pitanja, kao što su zabavne priredbe, društvene igre, dopuštenost pušenja u društvenim prostorijama, pa i jezik internoga komuniciranja. Sva bi ta pitanja, osim možda ovoga posljednjeg, teško izborila mjesto u kojem drugom, „specijaliziranom“ poglavlju Pravidnika.

Deseto je poglavlje (l. 54.-57.) usredotočeno na pretpostavke i posljedice eventualnoga raspuštanja društva, a u jedanaestom se, zaključnom poglavlju (l. 58.-

59.) rješava pitanje stupanja Pravilnika na snagu i njegove
zi ke dostupnosti lanovima društva.

Pravna raš lamba teksta, na koju smo ovdje ograni-
ili našu pozornost, pokazuje da je on sastavljen na teme-
lju solidnoga poznavanja terminologije, pravnih odnosa i
na ela. No, iako je s pravnotehni koga motrišta bespri-
jekoran uradak, Pravilnik je znatno više od suhoparnoga
normiranja ustroja i unutarnjeg poslovanja jedne društve-
ne institucije. On je, i to kažemo bez imalo krzmanja, spo-
menar radinosti, društvenosti i solidarnosti naših kaštelan-
skih predaka, njihove vru e želje za znanjem i duhovnim
ravnovjesjem, a nadasve njihove uzavrele hrvaštine, koja
je više puta izri ito naglašena. Na marginama teksta Pra-
vilnika ili izme u njegovih redaka može se prikupiti obi-
lje vrijednih informacija o kaštelanskom, a kadšto i širem
staleškom, gospodarskom, administrativnom i, dakako,
kulturnom krajobrazu na zalasku devetnaestoga stolje a.
No, itatelj se ipak svesrdno poziva da sam pronikne u ko-
notativne slojeve Pravilnika jer nikakva parafraza ne može
nadomjestiti osobno iskustvo itanja.

U Novome 15. listopada 2008.

Dr. sc. Željko Radi

PRAVILNIK
DRUŽTVA
HRVATSKE ČITAONICE
U
NOVOME KOD TROGIRA.

—◆◆◆—
SPLJET
NARODNA TISKARA
1898.

POGLAVJE I.

O društvu i o njegovom zadatku.

§. 1.

Ustanovljuje se društvo pod naslovom »Hrvatska Čitaonica« sa sjedištem u Novome kod Trogira.

§. 2.

Društvena zastava je, hrvatska trobojnica.

§. 3.

Društvo »Hrvatska Čitaonica« jest udruženje osoba, bavećih se bud javnim, bud privatnim zanimanjem, osobito: posjednikâ, poljodjelacâ, zanatlija, trgovacâ i obrtnikâ; svrhom: gojiti hrvatski jezik i promicati naobrazbu i uljudnost medju svimi društvenimi stališi.

§. 4.

Da postigne svoj cilj društvo će se često sastajati na akademička posjela, upotrebit će čitanje: knjigâ i novinâ, toli političkih i književnih, koli gospodarskih, medjusobne razgovore, plesove, predstavljanja i literarna čitanja.

POGLAVJE II.

O družinarih i o njihovom primanju.

§. 5.

Družinar može biti svaka osoba pristojna za društvo (obzirom na istu i obitelj), koja je samostalna i platomožna a prekoračila je dvadesetu godinu. U slučaju da je osoba koja bi željela stupiti u društvo maloljetna, tad mora naći jamca, koji će jamčiti za dotičnika u svih slučajevih predviđenih u člancih ovog Pravilnika. Isti postupak vrijedi i za punoljetnu osobu ako nije platomožna a želi stupiti u društvo.

§. 6.

Pismeni upit primanja mora biti predan Upraviteljstvu, koje će biti dužno u prvoj sjednici, podastrieti ga društvu da odluči o njegovom primanju, tajnim glasanjem. Smatrat će se pako primljen ako za njega bude glasovala nadpolovična većina članovah u sjednici prisutnih.

§. 7.

Primljeni družinar biti će upisan u »Imenik članovah« koji će biti izložen u prostorijah društva: »Hrvatske Čitaonice«.

§. 8.

Inostranac može pohadjati društvene prostorije dozvolom Upraviteljstva, ako se neprikorno ponaša, samo mjesec danah.

POGLAVJE III.

O pravih i dužnostih članovah.

§. 9.

Svi članovi družinarove obitelji imaju pravo pohadjati prostorije društva »Hrvatske Čitaonice«. Članovi obitelji

